

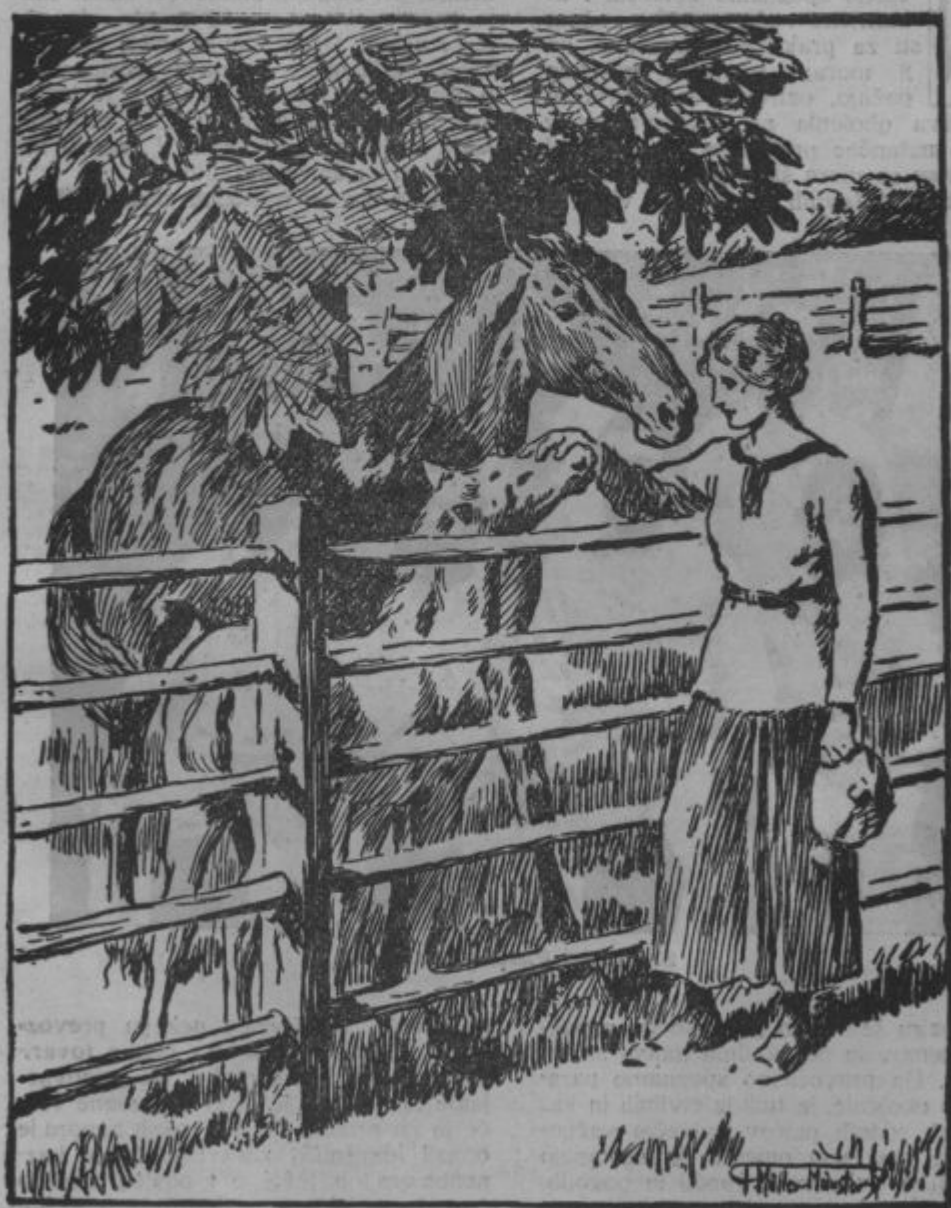
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 25.

V LJUBLJANI, 20. JUNIJA 1936.

KNJIGA 19

F. MULLER-MUNSTER

TOVARISKI

PROGRESIVNA PARALIZA IN NJENO ZDRAVLJENJE

Šef primarij v p. DR. FRAN GOSTL

N A D A L J E V A N J E

Največje važnosti je, da pravočasno spoznamo bolezen. Psihiatrična veda je tolike važnosti za praktične zdravnike, da ji morajo posvetiti posebno pažnjo, oziroma da zavračajo sumljiva obolenja na strokovnjake v svrhu matančne preiskave. A tudi med narodom se mora širiti pravo znanje in umevanje duševnih obolenj. saj vlada v

113 kron blaga (bilo je to pred vojno), menjal pri blagajni bankovec, nakar mu je trgovec blago izročil v veri, da ga je že plačal. Drugi dan je prišel vnovič, želeč, da bi blago, ki mu ne ugaja, vzeš nazaj in mu vrnil denar. Ker je trgovec že prišel na goljufijo in jo tudi prijavil, je bil mož aretiran. V zaporu se je izkazalo, da je paralizik.

Michel navaja naslednji slučaj: 40let-

SKUPINA PARALITIKOV

tem oziru še vedno zelo mnogo napačnih pojmov in nepravilnih mnenj in nazoranj. Da pravočasno spoznamo parafitično obolenje, je tudi iz civilnih in kazenskih sodnih ozirov največje važnosti. Že prej sem omenil, da nastanejo dvomj za veljavnost kupčij in pogodb, ki so se sklepale, preden je bolezen postala vsem očita. Navedem naj še primer, ki ga navaja Bischoff z ozirom na kazenski zakonik. Neki 48letni možki je v trgovini, kjer je bil znan, izbral za

ni voznik, uslužbenec nekega prevoznega podjetja, je pehal z nekim tovaršem k peku vreče moke. Na prigovarjanje tovariša si je prisvojil prazne vreče in jih prodal. Po 3 mesecih zapora je opazil letniški zdravnik, da je kaznenec ves top, ležal je v postelji z odelo čez glavo, bil zelo zadovoljen, a ni hotel vstati. Natančna preiskava je ugotovila progresivno paralizo. Povedal je tudi, da se je pred enajstimi leti okužil. Zatimiv je tudi slučaj, ki kaže pričet-

ke bolezni in neprilike, ki se primerijo neveščim. Za časa dopusta voditelja opazovalnice pred dobrimi 12 leti me je pozvalo ravnateljstvo bolnice, naj si ogledam na novo sprejeto bolnico v opazovalnici, ker je bilo dvonjno, ali je njen sprejem upravičen. Pravila mi je, da je njen mož — višji častnik — postal do nje skrajno surov in ji ne da več denarja za potrebne nakupe. Ko si je dala napraviti čevlje iz usnja, ki so ga imeli doma, je po vsem mestu poizvedoval po čevljarju in ga prisilil, da je vzel čevlje nazaj in jih odkupil. Ker je bilo možno, smatrali to tudi za preganjalne bolezenske ideje in je hotela, da jo odpustimo iz bolnice, sem jo potolažil, naj počaka nekaj dni, da govorim z njenim možem. Ko pridem v ravnateljstvo pisarno, dobim tam moža, ki z veliko gostobesednostjo obtožuje svojo ženo. Priznal je, da je res, kar je pravila o čevljih, trdeč, da je treba z njo ostro ravnati in jo kaznovati in zato jo hoče dati v blaznico. Povsem neuvideven in nedostopen je bil za vsak ugovor. Bil je v ruskem ujetništvu, odkar

se je vrnil, ne more več z ženo dobro shajati. Jasno je bilo, da krivda nespo-razuma leži na možu in ne na ženi. Izposloval sem, da je ženo prevzela do-bra znanka, kateri sem odkrito pove-dal svoje mnenje o možu. Ko me nekaj mesecev pozneje sreča, mi pove, da se je moje prerokovanje izpolnilo. Može-vo stanje se je tako poslabšalo, da bo v kratkem potrebna njegova interna-cija. Res je kmalu potem prišel v naš zavod z vsemi močno poudarjenimi telesnimi znaki paralize ter dementnimi veličinskimi idejami in je hitro propa-del. Umrl je pol leta po sprejemu. Ta-šča, ki ga je večkrat obiskala, ga ni mogla prehvaliti, kako dober človek je bil pred obolenjem. Po vrnitvi iz Rusije pa se je povsem spremenil njegov zna-čaj. Na tem mestu ne bom opisoval po-teka raznih paraličnih obolenj, ki ka-žejo v posameznostih marsikake razli-ke, v splošnem pa verne slike že opisa-nih simptomov. Podal sem le nekatere poučne in bolj nenavadne.

D A L J E

FIESCHI IN SOKRIVCI OBGLAVLJENI

(Ker so poskusili ubiti kralja Louis - Filipa s peklenjskim strojem.)

Navzlic mraku, mrazu in nemilemu vre-menu je prihajala silna množica od vseh strani prestolnice. Videl si neverjetno dosti vsakršnih vpreg in posebno enovprežnih izvoščkov. Ob šestih so morali vojaki odrin-ti gnečo, da se je naredil prostor okoli morišča. Pred Luksemburško ječo je Fie-schi rekel neprisiljeno: »No, saj gremo res

na trg sv. Jakoba?« Morey je stopal iz-težka, dejal je: »Kakšna smola, da imam protin; ljudje bodo mislili, da tretetam.« Pépin je prišel s pičo med zobmi in kazal neustrašenost. Turobni sprevod se je pre-maknil v treh zaprtih vozovih proti pre-graji pri Sv. Jakobu. Tam pa tam je bila pehota ojačena z oddelki dragoncev. Oko-li morilnega odra je s premerom 8 do 10 korakov 22, polk tvoril krog, 6 ali 7 mož globak. Zadaž so spustili gledalce, največ iz delavskega sloja. Natanko ob osmih je iz-stopil Fieschi: »Koliko ljudstva!« je rekel, »Kralja sem za večne čase utrdil na nje-govem prestolu.« Pépin je zagrmel: »Jaz sem nedolžen!« Moreyja, bolnega v nogah, so morali neštati na krvavi oder. Na ploščadi je Fieschi izustil: »Po pravici sem povedal, Bog mi grehe odpusti!« To obglavljenje, se zdi, je silovito učinkovalo. Množica se je tiho razšla: nič manj ko 50.000 glav je bi-lo. (Journal des Débats 20. II. 1836).

PRVA TISKARNA V AMERIKI

Uvedli so jo v Mehiki l. 1536. Gradivo je preskrbel tiskar iz Sevilje, po imenu Cromlenger, ki je obenem z njim poslal de-lavca Juana Pablosa (ali Paolija) rojenega v Bresciji na Lombardskem. Drugo tiskarno so postavili v Cambridge-u (Massachusetts) blizu slavne univerze Harvardske, pri čer-mer sta imela glavni trud angleški duhov-nik J. Glover in londonski skladatelj Step-hen Daye. Skrbno je shranjena v muzeju Zgodovinskega društva v Vermontu (USA).

W. Giese: ŠTORKLJE

ZEMLJA SE NE VRTI ENAKOMERNO

Ze dolgo je znanost domnevala, da je trajanje dneva oziroma čas, ki ga potrebuje naša zemlja, da se enkrat zavrti okrog svoje osi, spremenljivo. Pred kratkim pa je uspelo, da so to domnevo eksperimentalno potrdili. Seveda so razlike v dolžini dni silno majhne, tako majhne, da jih navadni zemljani ne morejo opaziti, a za zvezdoslovce, ki vse njihove navedbe tako rekoč temeljijo na vrtenju zemlje, so zelo važne.

Že Laplace je izračunal, da se je v dobi okroglo 2000 let povprečno trajanje dneva spremenilo komaj za več nego stotinko sekunde. To je bila le domneva, kajti šele moderni merilni tehniki

se je posrečilo ugotoviti takšne razlike. Raziskovalca Scheibe in Adelsberger sta bila prva, ki sta te razlike ugotovila s poskusom. Aparature za takšne meritve so večinoma tako zvanj »oscilografi«, ki jih gradijo po določenih zakonih električnega toka. Prof. Prandtl iz Göttingena je izvršil poskuse, kako morejo nastati takšne spremembe. Iz njegovih poskusov je razvidno, da mora vsaka preložitev gmot na naši premičnici od višjih širin proti ravniku učinkovati tako, da se brzina zemljanskega vrtenja malo zadrži. V prvi vrsti so veletoki na zemlji, ki skrbijo za te preložitve gmot. Tok razjeda na pr. bregove in prenaša njih mase na druga mesta. Ta proces erozije utegne sčasoma

KOŠNJA V PLANINAH

spraviti res velikanske količine tvari po-
ustja rek in tako morejo reke, ki tečejo
v smeri proti ravniku v stoletjih in ti-
sočletjih za nekaj zmanjšati brzino ze-
meljskega vrtenja. Von Schilling meni,
da bi mogle velike reke Mississippi,
Indus in Iravadi v teku 1200 let skraj-
šati zemeljsko rotacijo za celo sekundo.
Kako daleč lahko nasprotni točki izena-
čijo to prelaganje gmot proti ravniku,
se da seveda le težko določiti. Vseka-
ko je videti, da samo to delovanje rek
ne more na nedvoumen način pojasniti
dejstvo spremenljivosti v brzini zemelj-
skega vrtenja.

Tudi preložitve gmot v notranjosti
zemlje, ki so jih ugotovili geologi, se
danes še ne dajo jasno spravljati v
zvezo s temi spremembami. Vsekako
ne morejo, kakor ne tudi delovanje rek,
razložiti trenutnih sprememb v traja-
nju dneva. Glavna značilnost spre-
memb, ki so jih opazovali v juniju 1934.,
pa je bila njih nenadnost.

Domnevali so tudi, da povzročajo
spremembe v trajanju dni različne hi-
trosti, s katerimi se utegnejo vrteti pla-
sti zemeljskega jedra in plasti ze-
meljske skorje. Iz te domneve se
je rodila nova domneva, ki je spravlja-
la brzino zemeljskega kroženja v zve-
zo s potresi in ognjeniškimi izbruhi. Ve-
liki potresi in veliki izbruhi bi bili po-
tem neko pojasnilo za nenadnost spre-
memb. Če pa pomislimo, da pripadajo
ognjišča vulkanov v splošnem zemelj-
ski skorji, bi ne mogli verjeti, da bi
vulkanizem imel kakšen pomen za vr-
tenje zemeljskega jedra in po njem za
nihanje dolžine dni.

Stvar je danes takšna, da moremo z
vso odločnostjo ugotoviti, da ni na svet
tu nič stalnega in stalnih ni niti tistih
štiri in dvajset ur, ki nam delijo čas v
dneve. O vzrokih te nestalnosti pa ni-
smo še dobro poučeni, treba nam je še
mного opazovanj in izkušenj, da jih bo-
mo lahko dohnali.

Po M. Benseu — k

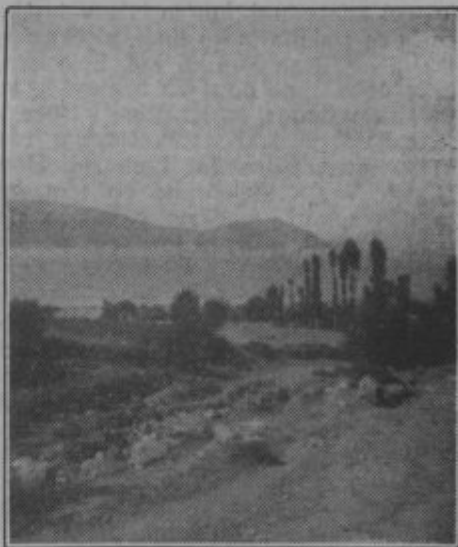
K P R E S P A N S K E M U J E Z E R U

KRSTNA SLAVA MAKEDONCEV POD PERISTEROM

Z D R A V K O L E N S Č A K

Naslednji dan smo se že ob dveh
po polnoči napotili peš proti
Resanu. Bila je jasna noč. Po
enourni hoji smo ob vznožju
nekega griča videli spomenik, kó so ga
postavili Nemci svojim, na bitoljskem
ozemlju padlim vojakom. Cesta se po-
lagoma vzpne na zadnje odrastke Pe-
ristera. Prešli smo selo Mogarevo, 250
metrov nad Bitoljem. Cesta, ki se je
poprej vila med gričevjem, postane na
obširnejši planoti ravna. Pri selu Ka-
žanih se nam je pridružil kmet, ki je
vedel mnogo zanimivih zgodb iz haj-
duškega življenja tamošnje okolice.
Dandanes lahko brez skrbi potuješ po
onih krajih. Razvpita gnezda v visokih
gorah so se poprijela poštenega dela.

Država je po vojni mnogo storila za
te kraje in ljudstvo, ki mi prej imelo ni-
kake izobrazbe. Doba turškega gospo-
stva je bila za te kraje nekaj strašne-
ga. Vsi so si želeli, da bi čimprej prišli
pod drugo oblast. Jugoslavija je že v
prvih povojnih letih pričela graditi ce-
ste, železnice in šole. Dandanes že sko-
raj vsa mladina čita in piše. Stari, ne-

P R E S P A N S K O J E Z E R O
pri vasi Donji Dupeni

pismeni ljudje polagoma izumirajo.
V Južni Srbiji je zdaj še okrog 75
odstočkov nepismenih.

Po dve in pol urni hoji se cesta mimo velikega, zajetega izvira izredno mrzle penisterske vode povzpne najvišje. Na desni opaziš samostan, spodaj se odpre pogled na kraje v resanski dolini: Resan, Janković in Kozjak. Resan, kraj s 4300 prebivalci, je sedež resanskega okraja.

Resansko dolino smo pustili na desni in zavili do sela Podmočane, kjer smo počivali in mimo turške vasi Nakolac dospeli v selo Donje Dupane ob Prespanskem jezeru, ki je za Skaderskim največje v naši državi. Meri približno 288 kvadr. km, leži 860 m visoko, je razmeroma plitvo, največja globina je 54 m. Južni del Prespanskega in drugo manjše »Malo jezero« ležita v Grčiji.

Jezerji sta bili nekoč celota, dandanes ju loči ozek peščen pas. Veliko Prespansko jezero ima podzemski odtok v Ohridsko jezero. Pri samostanu Sv. Nauma ob Ohridskem jezeru je šest zelo velikih izvorov, odtokov 150 m višje ležečega Prespanskega jezera. Obe jezera imata štiri otoke, na katerih so samostani. Največji otok je »Aleksandrovo« s samostanom Sv. Petra.

Vasi na vzhodni strani jezera imajo značilna imena. Nakolac je turška vas in ima ime odtod, ker je bila v turških časih tu sodnija in so hude zločince na turški način natikali na kol. Selo Brajči je dobilo ime od dveh bratov, ki sta tu živela (brača — Brajčina!) Eden se je zaljubil v deklico iz sosednje vasi, ki jo imenujejo sedaj Ljubojno. Donji Dupeni imajo svoje ime po tem, ker je bilo selo že večkrat porušeno (dupeni pomeni v makedonskem narečju porušeno, podrt).

Približno 100 m južno od jugoslovansko-grške meje je velik granitni kamen z odtisom v obliki človeškega stopala v nadnaravni velikosti. To je »Markova noga«, kamor je po ustnem izročilu stopil sam junak kraljevič Marko. Prav tako se imenuje obmejna vojaška stražnica na griču tik jezera. Prebivalci teh kraljev govore posebno makedonsko narečje. So dobri, preprosti in gostoljubni.

Krstna slava jim je največji praznik, na tak slavnostni dan 9. avgusta po našem koledarju smo bili v selu Brajčina priča praznovanja. Brajčinski vaščani in povabljeni iz sosednjih vasi

HISA V VASI DONJI DUPENI

so se zbrali na vse zgodaj pri samostanu Sv. Petka na bližnjem brdu. Pop je opravil slovesno opravilo, nakar so odšli vsi v vas k slavi. Pred vsako hišo je čakal gospodar, ki je pri vstopu podal roko in povprašal: »Kako si?« Ko smo mu zagotovili, da nam je arno (dobro), nas je povedel v gornjo sobo, kjer so bila na mizi razstavljena vsakovrstna jedila: mlečni izdelki, slaščice itd. Ko smo sedli, se je zbrala odrasla gostiteljeva družina. Gospodar je še enkrat vprašal: »Kako si?« ali pa »Kako živiš, što ke praviš« in podal vsakemu roko. Prav tako gospodinja in otroci. Ko se je rokovanje končalo, smo vzeli od vsake jedi le nekaj žlic. Čim več poješ, tem zadovoljnejši so. Prineso ti tudi črne kave in žganja. Ko vstaneš, ti podajo vsi roko v slovo. Hišni gospodar te spremlja do dvorišča, kjer se poslovijo in te povabi na kosilo.

Isti običaj se ponavlja pri vseh družinah. Ko se bliža poldne, se odpraviš k najboljšemu prilatelju na obed. Pri obedu so na mizi tudi v siromašni družini zbrana jedila v veliki meri. Ko poješ, prinesejo skledo vode, v kateri si moraš umiti roke, kar pomeni, da bo ostalo prijateljstvo med teboj in ono družino še v naprej tako trdno.

Za slovo se precej potroši. Toda to je običaj in običaje vsakdo spoštuje, rajši si ne privoščijo nove obleke, kot pa da ne bi praznoval slovesno svojega največjega praznika.

D A L J E

ZDRAVIMO SE Z DIHANJEM

MODERNA VEDA POTRBUJE PRASTARO MODROST

V Indiji in na Kitajskem so spoznali dihanje nekoč kot življenjsko načelo. V Upanišadah čitamo: »V začetku je bil dih«. V Indiji je bil prastar verski običaj, da so dih večkrat na dan zadrževali, s čimer naj bi se čistili organi. Stari Egipčani so mislili, da je zrak hrana in so smatrali smrdljivi zrak za škodljiv, dobro dišeči pa za koristen. Menili so tudi da spravlja gibajoči se zrak zastajajočo kri v gibanje. Istočasno so spoznali tesne zveze med pljuči in črevesjem in

so verjeli, da so naši organi, posebno žleze, z živahno izmenjavo vdihavanja in izdihavanja neprestano spodbujajo. Ena izmed temeljnih spoznanj starih kulturnih narodov je bilo, da dobro dihanje podaljšuje življenje in ga dela srečno, imenovali so ga zato spoštljivo: veliki dih. Rimljani so pravili: »Ne izogibaj se zlu, temveč mu stopaj z globokim dihanjem naproti«.

Ena izmed naših glavnih skrbi mora biti, da dobimo v prostore, v katerih živimo, podnevi in ponoči svež zrak.

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS SE. © ILUSTRIRA NORRETRANDERS © FORATIS NI DOVOLJEN

BAZIN

Značaj ničemurnega in bahaškega Porthosa ni bil zapleten, Aramisov značaj pa je odevala globoka skrivnost. Prav nič ni skrival, da je le začasno mušketir in da želi pozneje stopiti v duhovski stan. Stanoval je v majhnem pritličnem stanovanju. Goste ovijalke so zabranjevale sosedom prihod do njega. Njegov služabnik

Bazin je bil miren fant v starosti trideset do štirideset let. V svojem prostem času se je zabaval z branjem poučnih knjig, ki mu jih je dal njegov gospod. Bil je molčeč in zvest.

Razen tega moramo izkoristiti vsako priložnost za to, da pridemo na čisti zrak in da se že od mladih nog naučimo globokega dihanja. Globoko, pristo in nekrčevito dihanje navaja že otroke do tega, da se držijo v lepi in popolni telesni držji. Dobro je, da pri izdihavanju v mislih štejejo, da se naučimo s časom zelo intenzivnega izdihavanja in napravimo tudi vdihavanje čim globlje. Počasi se bomo tedaj navadili, po vsakem globokem vdihu zrak malo zadržati, s čimer preidemo že zavestno do dihalnih vaj, kakršne so poznali že stari narodi.

Malokdo ve, da je dihanje najboljši pripomoček za vzgojo svežih, ravnih

ljudi, in sicer tudi v duševnem pogledu. Dejansko zmore globoko vdihavanje in izdihavanje tudi pri odraslih ljudeh s časom odpraviti občutke manjvrednosti, zadržke, fiksne predstave in tipične občutke strahu živčno prerazdraženega meščana. Veseliti se moramo, da se v današnjih šolah gojijo dihalne vaje in da se s tem bore proti nevarnostim, ki pretijo našim otrokom zavoljo stalnega sedenja v času, ko bi organizem potreboval največ gibanja.

Ni gibanja, ki bi ne bilo odvisno od dihanja, in čim bolj harmonično dihamo, tem lepša postaneta naša vnanjost in ritem našega telesa, kar so vedeli že v davnih časih. Pravijo tudi, da človek,

GRIMAND

D'Artagnan, ki je hotel na vsak način vedeti, kdo so prav za prav njegovi tovariši, je skušal poizvedeti pri vsakemu, pa ni zvedel nič posebnega. O Athosu je vedel, da je plemenitega rodu in da je bil nesrečen v ljubezni. Tudi to je vedel, da mu je nizkotno izdajstvo zastrupilo vse življenje. O ženskah ni govoril nikoli ter je bil

sploh zelo zaprt vase. Zato je tudi svojega služabnika Grimanda izučil tako, da je bil pač eden izmed najbolj molčečih ljudi. Vse želje in ukaze je izražal z gibi in znaki. Grimand je svojega čudaškega gospoda istočasno ljubil in se ga bal.

ki globoko diha, ne more biti malenkosten in samoljuben.

Čim globje dihamo, tem bolje se razvija proces zgorevanja v telesu in tem bolje delujejo vsi organi do možganov. Posebno intenzivno pa vpliva dihanje na živec, ki oskrbuje želodec, jetra, obisti, stranske obisti, dihalne organe in srce.

Danes vemo, da je dihanje v resnici najboljši čistilni proces naših notranjih organov. Pri pljučnih obolenjih in katarjih ima poglobljeno dihanje posebno veliko vlogo.

Če vemo, kako skrbi kisik posredno za gibanje in sežiganje škodljivih snov

vi v telesu, se ne moremo čuditi, da se z globokim dihanjem ozdravljajo tudi bolezni jeter in žolča, tolščavost, malokrvnost, srčne bolezni in nespečnost. Pri ljudeh s šibkimi pljuči se te po rednem globokem dihanju kmalu razširijo.

Dihanje veže človeka spet z naravo. Pri določenih boleznih mora zdravnik, ki svojega pacienta dobro pozna, odločiti, katero zračno letovišče in zdravilišče je zanj najprimernejše, ali naj se njegovo dihanje ojači v gorskem, gozdnem ali morskem podnebju, ali naj mu priporoči pomladne, poletne, jesenske ali zimske kure.

zd — m

D'ARTAGNAN NA STRAŽI

Čeprav d'Artagnan ni bil mušketir, vendar se je točno udeleževal vseh službenih vaj ter je prišel vsako jutro skupno s svojimi novimi prijatelji h gospodu de Trevilleu po ukazu. Vsi mušketirji so ga imeli radi. Skoraj zmerom je bil na straži, kajti kakor hitro je moral kdo izmed njegovih prijateljev na stražo, se mu je pridru-

žil. Gospod de Treville, ki se je od prvega trenutka zelo zanimal zanj, ga je kralju pogosto omenil. In nekega dne je kralj ukazal gospodu des Esartsu, naj ga sprejme kot novince v prvo gardno četo.

ČASTILCI VRAGA

Jezi ali molilci hudiča, ki so jih pred nekaj meseci obstreljevale zračne sile v Iraku, so nedolžna verska loč'na, domujoča v puščavi na meji med Irakom in Sirijo. Napadle in bombardirale so jih čete iz Bagdada, ker niso hoteli služiti v arabski vojski. Nesrečnežem, ki so brez sleherne obrambe, ni preostalo drugo kakor ukloniti se.

To so čudni razkolniki, obožujejo satana iz tega nagiba: malič je hudoben, treba ga je pomiriti, dočim ostane dobri Bog vedno zvest svoji blagi naravi. Jezidi, nazvani tako po svojem ustanovniku šejku Jez'du, imajo dva preroka: pava in Jezusa. Božanstvo se razodeva pri njih v obliki črne kače. Zato so vsa njih svetišča ozalj-

šana s podobo gada. Pavi, 6 po številu, so vir lepih dohodkov za njihove čuvaje, kajti vsak Jezid prav rad vzame pod streho nekoliko časa sveto žival. Ta sekta nima šejkov, ker se to ime začenja z isto črko kakor šajtan (hudi duh).

LESNA MOKA

Malo znana, pa tehtna je francoska industrija, ki ima hude konkurente v tujini, posebno na švedskem in Nemškem, pretvarjanje žaganja v lesno moko. Ta se rabi pri izdelovanju linoleja, nekih kemičnih proizvodov, bakelita, fonografskih plošč, granitastega ali zametnega papirja za opone, za strojenje kož itd. Nedavno so zahtevali v parlamentu povišanje uvozne carine, da se zaščiti francoska industrija pred tujimi tekmeči.

OBISK GOSPODA BONACIEUXA

Lepega dne je obiskal d'Artagnana navaden meščan, ki se mu je predstavil kot njegov gospodar. Bil je trgovec z nogavicami Bonacieux. Prišel je prosit d'Artagnana, naj mu pomaga. Šlo je za njegovo ženo, ki je bila upraviteljica perila pri kralju. Ni bila ne grda in ne neumna. Ženo so mu politi-

čni spletkarji ugrabili. Bilo je namreč znano, da je zelo vdana kraljici. Zato so jo po njegovem mnenju odstranili od kraljice, da jim izda važne kraljicine skrivnosti. D'Artagnan je takoj obljubil, da bo pomagal trgovcu z nogavicami, kajti opis ugrabitelja se je docela strinjal z osebo njegovega nepoznanega sovražnika v Meungu.

„H I P O L I T IZ RUDOLFSWERTA“

IVAN KOSTIAL

Po naključju mi je prišla v roke kuriozna knjižica: »Slovenačka književnost. S predgovorom Pavla Popovića. Beograd 1920. Izdanje knjižare Zdr. Spasojevića« (v cirilici). Za uvod nam razodeva g. Miloš S. Moskovljević, da je knjiga prevod Prijateljevega nemškega pregleda našega slovstva, ki je bil objavljen v »Slavjanskih izveštijih« (St. Peterburg 1904—5) v ruskem prevodu Iljinskega.

Srbski prevod je izšel prvič l. 1906. v »Prosvetnem glasniku« (brez 5. poglavja); toda: »Letos sem posrbil izvirnik prof. Prijatelja na novo, ker je bil ruski prevod zelo slab«. — A tudi ponovni srbski prevod je prav slab.

Gospod M. (rojen l. 1884. v Varni v podrinskem okrožju, nekaj let gimn. profesor v Nišu in Beogradu) je bil sicer (od l. 1920. dalje) narodni poslanec v skupščini naše jugoslovanske kraljevine, ampak slovenske pokrajine so mu tako malo znane, kot da bi ležale ob ekvatorju. M. piše o »Colfeldu« (= Gosposvetskem polju), o patru Hipolitu iz »Rudolfswerta« (= Novega mesta),

o »grofovih Gorice i Petave« (= ptujskih), o bivšem škofu v »Capo d' Istria« (= »Kopru«), uporablja lepi pridevnik »frijaulski« in »furlandski« (= furlanski Kraševcu pravi Karštanin, Vidmu Udine, Čedadu Čividale itd.²⁾ Iz Kromčiča na Moravskem je napravil »Kromjeriš u Češkoj«, iz bavarskega Öttinga pa Oting.) Gospod M. navaja slov. pisatelje J. Bazarja, M. Miha, trikrat Podmišljaka, Stritarjeve povesti »Gospodina od Mirmidola« in »Rozano« i. dr.

Kako se neki izgovarja tam na vzhodu priimek, pisan **Kpaxpex**? V cirilici je edino prav **Kpajrep!**

Najlepše je pa tole: Na str. 54. beremo o Mihli Kastelcu:

»Sa svojom nežnom lirikom, koja Heli na liriku Heltta i Salls-Seewisa. . .« (Na tem mestu je mislil pisec originala seveda na L. N. Chr. Höltija, nemškega lirika 18. stoletja, roj. 1748 pri Hannoveru, umrlega 1776.) V »Registru« sa potrebnim objašnjenjima« pa je zapisal Moskovljević na str. 96. tole: »Helty Kaspar, nemačko-madžarski reformator (1520 — 1574), str. 54«. Ta Kaspar Heltai [ne Helti] je bil Nemec iz Heltaua pri Sibinju; v nemških knjigah se je podpisoval K. Helth; ker se je pa njegova domača vas madžarski imenovala Helta, je sprejel kot madžaron priimek Heltai = človek iz Heltaua. Zgodovina madž. literature pravi o njem, da se je rodil okr. l. 1520., da je ustanovil madž. nacionalistično (šovinistično) historiografijo (s svojo »Kroniko o dejanjih Madžarov«) in da je prvi pomadžaril sv. pismo (1551—62, torej kakih 20 let pred Dalmatinovo slov. biblijo). Prevedel je tudi Verböczyjev zakonik »Tripartitum« in Ezopove basni. Zložil je sicer nekaj zgodovinskih pesmi, da bi izpodbudil narodni ponos Madžarov in madžaronov — toda »nežne lirike« ni poznal niti od daleč. — In tega častilca Arpadove slave, reformatorja Heltaija iz 16. stoletja je zamenjal g. M. z nežnim nemškim lirikom 18. stoletja Höltijem! Večjega nasprotja med dvema pisateljima si sploh ne moremo misliti, kot je med tema dvema.

²⁾ Komično se sliki »u dolini Pustera«.

³⁾ Sloveča božja pot, kamor so Slovenci radi romali.

NIPONSKO PREBIVALSTVO

Dne 1. oktobra 1935 se je vršilo ljudsko štetje na Niponskem. Uradno poročilo se je objavilo pred nekaj tedni: 69.254.149 stanovnikov, torej 4.804.143 ali 7,5% prirastka na l. 1931. Tokio šteje 6.300.619 duš.

TULIPANI

(R. Schneider — izrezanka)

IZ LITERARNEGA SVETA

OB STOLETNICI SMRTI OČETA
MARSEJEŽE

Claude-Joseph Rouget de Lisle, pesnik in skladatelj francoske narodne himne, se je rodil leta 1760. v mestecu Lonsle-Saunier v okraju Jura. Njegova življenjska pot je v primeri s svetovno slavo njegove Marseillaise kaj skromna in malo pomembna. Ze kot priden in resen dijak je zgodaj pokazal dosti smisla za pesništvo in glasbo. Po odlično dokončanem nižjem liceju se je posvetil bogu Martu in dovršil vojaško šolo kot pionirski poročnik. Leta 1792., ob vojni napovedi Avstrije je kot stotnik v Strasbourgu zapel svojo nesmrtno marsejezo. Bil je vnet pristaš kraljevcev in nikakor ni nameraval napisati republikanske himne. Tudi prisege, ki ga je vezala na Ludovika XVI. kot zgleden in zvest častnik ni hotel prelomiti. Vendar je še dalje služil v ardeneski armadi in bil za strahovlade aretiran kot politični osumljenec. Samo Robespierrova smrt ga je rešila. V teh težkih dneh je nastala njegova Pesem devetega thermidorja. Kmalu je nato spet oblekel vojaško suktnjo. Poslali so ga v pomorsko trdnjavo Brest, kjer pa se je odpovedal častniški službi in živel poslej v pozabljenosti in pomanjkanju. Šele julijska revolucija (1830) ga je spet rehabilitirala. Kralj Louis-Philippe ga je napravil za viteza Častne legije in mu določil pokojnino, katero je stari častnik, ki se je bil naselil v mestecu Choisy le Roi v okraju Sceaux ob Seini, užival do smrti (26. junija 1836).

Bojna pesem revolucije, porojena iz avtorjevega navdušenja in požrtvovalne ljubezni do domovine, ogrožene od združenih vnanjih sovražnikov, se je prvotno imenovala »Chant de guerre de l'armée du Rhin«. Posvečena je bila maršalu Luknerju, poveljniku armade ob Reni. Ze junija 1. 1792. so jo Jakobinci peli na strankinem zboru v Marseillu, julija istega leta pa so e to himno marsejski prostovoljci vkorakali v Pariz.

Pesem z vdarnim začetkom: Allons enfants de la patrie, le jour de gloire est arrivé! ima šest kitic po osem verzov z bojevitim dvovrstičnim refrenom: Aux armes, citoyens! formez vos bataillons! Marchons, qu'un sang impur abreuve nos sillons! Francozi pojo večinoma samo prvo in šesto kitico, ki sta najboljši in najpomembnejši. Srednje kitice imajo navzlic krepki borbenosti in zanositosti več oblikovno šibkih, pesniško prisiljenih in nabuhjenih mest. Nekateri pisci so zadnjo kitico pomotoma pripisovali dramatik M. J. Chenieru. Tudi novinar Louis Du Bois in abbé Antoine Personneaux sta se potegovala za njeno očetovstvo.

Ne vem si pa razložiti, zakaj Breznik-Ramovšev »Slovenski pravopis« francosko narodno himno imenuje marseljezo

(morda historično ali po še sedanji južno-francoski izgovarjavi?), atentat v Marseillu (izg. Marseju pa marsejski (ne marsejski) atentat. P. Karlin

NOVE KNJIGE IN REVIIJE DR. FRAN DEBELA: ZBRANI SPISI IL

(Družba sv. Mohorja v Celju, 1936.)

Prihajajo je preprosta povest, ki se gladko čita, brez nenavadnih zapletljivosti. Osebe, ki jim je avtor namenil dober konec, ga dosežejo brez posebnega truda in tudi brez pravega vzroka. Obratno pa se tudi slabim nazadnje vse ponesreči, da ne bi ostala zla dejanja nekaznovana; drugače bi trpela vzgojna plat. Nekatera dejanja oseb niso posledica njihovega značaja, ampak celo proti njemu. V povesti ni globljih razgledanj. Dejanje se razvija enostavno, včasih pridejo prizori, ki so samo zato, da gre povest dalje. Večkrat se pojavljajo osebe ravno tedaj, ko jih pisatelj potrebuje, čeprav pri tem trpi verjetnost.

Kmetjski značaji so orisani pricupno in naravno. Pisatelj rad pridiga v svojem imenu, čeprav bi to lahko opravili njegovi junaki, in s tem pretirava vez med dejanjem in čitateljem.

Pegam in Lambergar. V tem umotvoru, privlačnejšem od prejšnjega, si sleda dejanja, ki so res potrebna za celoto in ni nobenega preveč. Avtor tu ne drži z nobeno osebo in skuša biti vsem pravičen.

W. Johannsen: DRUŽINSKA SREČA
(lesorez)

Vendar je spet moralist, ko pravi, da mora dajati pisatelj mladini dobre nauke — v kapljicah, da jih niti ne občuti, pa vendar se sam vriva v govor med svoje junake tako prozorno, da mora čitatelj opaziti njegove »kapljice«.

Dobro zadene praktične kmečke nazore, ko daje Lenka svojemu ženinu v slovo na vojno take nauke: »V boju se nikar preveč naprej ne sili! Kaj tebi mar prepir? Naj se ruje gospoda; saj nimamo nič dobička pri tem« (164). Zanimiva je pripomba, da sta lakomnost in potratnost ugonobili rimsko državo in bosta ugonobili prej ali slej . . . avtor ne pove, katero državo; menda je mislil Avstrijo. In kako je aktualna ona želja: Mili Bog razsvetli voditelje . . . (162)!

Ne zdi se mi kdo ve kaj verjetno, da bi Gregor, mlad vojščak in spočit, ki zapusti ponoči Gornji grad, bil že pred polnočjo tako utrujen, da ne bi mogel dalje? In prav tako malo verjetno je, da so prebudili Gregorja človeški glasovi in so ga šele potem zaseklele roke zvezane s trdim konopcem med spanjem?

Tu pa tam popisuje pisatelj dosti blado, pravega vtisa o takratnih šegah in življenju ne dobiš. O nastavnih junakih govori veliko manj kakor o Gregorju in le

tam je dejanje podrobneje orisano, kjer nastopa Gregor.

Detela, eden izmed glavnih zastopnikov umerjenega realizma v našem slovstvu, je dobil nepriistranskega tolmača v prof. Šolarju, ki v obširnem uvodu kaže njegove sončne in senčne strani. Korektura je prav skrbna. Le Podčbrad je včasih brez pomenja na e, dalje pravi te vie (369) in padaja v padaja (375). Naš romancier rabi rusizem gaslo nam, čehizma geslo (372), mer za smer (328). Ali je dr. Breznik, ki je proučeval jezik naših pripovednikov, opazil, da Detelovo izražanje pobija Sloven, slovnico III. str. 130? Namreč nauk o nedovršenem sedanjiku z bodočim pomenom: n. pr. jutri je semanj dan (13); jutri vržemo Vitovca v ječo, ako se ne pokorj (332), itd. S pridom boš prebiral tudi Opombe, kjer vidim, da je vžgalice iznašel francoski gimnazijec Sauria, čigar ime so ob stoletnici izuma 1931 neli naši listi krivo ponatiskovali kot Saurin (380), Germanizem; temu je tako (XXV) je pokojni Vdovič nadomeščal s: to je tako, stvar je taka, Nedovršnik pomeniti (pa nepotrebno: pomenjati, 382) poznamo iz narodne pesmi: Oblaki so rdeči, kaj nek' pomenijo . . . A.D.

Uredništvo je prejelo:

REJEC DOMAČIH ŽIVALI, leto III, št. 6. Kakor vse dosedanje številke tako je tudi ta dobro urejena za praktične potrebe našega malega človeka, ki vzgaja drobne živali v korist in zabavo. Načelnik drž. bakteriološkega zavoda v Ljubljani dr. L. Hribar priročuje začetek svojega članka O nalezljivem kihanju kuncev. V rubriki Perutninarstvo nadaljuje prof. F. P. poročilo o Današnjem stanju kokošjereje na kmetih. Slede prispevki: Koristna naprava za perutnino (Iv. Zupanc), Malteški golob (Iv. Petelin), Angorska volna in preja (V. Kuntara), Sortiranje angorske volne (V. Kuntara). O kozjem mleku piše Fr. Krištof, o Plemenski zrelosti koz in ovac pa ban. ref. Jak. Hladnik. Zanimive so tudi rubrike Vzgoja domačih in tujih ptic, Akvaristovstvo, Društvene vesti, zlasti pa Drobiz. Rejec izhaja mesečno ter stane celoletno din 30. Urejuje ga šolski upravitelj Alfonz Inkret. Naroča se v Ljubljani: Karunova ulica 10.

KJE JE ZRAK NAJBOLJ SUH?

Marsikdo si bo mislil, da je to v Sabari. Pa ni res. Tam je naravnost vlažnost, če vzamemo namreč za merilo »sušoc«, ki vlada v električni žarnici. Tam škoduje že vlažnost 0.0001 odstotka. Če pa znaša vlažnost v žarnici celo 0.0004, tedaj bo pregorela že v nekaj urah. Če bi razdelili eno samo kapljo vode na 68.000 žarnic — v vsaki bi bilo tedaj le ena osem in šestdeset tisočinka kaplje — tedaj bi ne bila niti ena teh žarnic več uporabna. Seveda je popolnoma izključeno, da bi kakršno koli bitje moglo živeti v takšni suši.

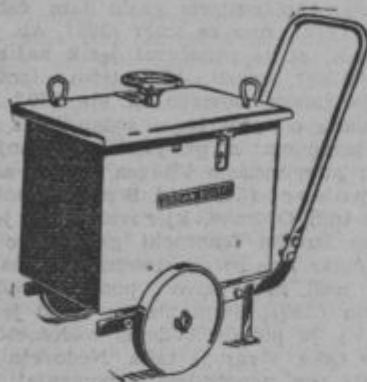

W. Giese: STARA GRAJSKA VRATA

TEHNIČNI OBZORNIK

OBRT IN ELEKTRIČNO VARJENJE

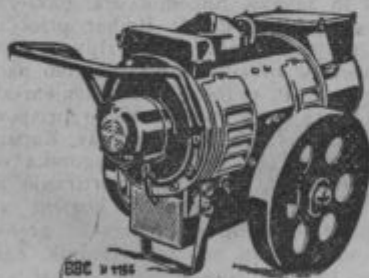
Le počasi si je vtrilo električno varjenje pot v industrijo. Navzlic nezaupanju, katero ga je spremljalo, je vendarle danes na mnogih poprišjih nadvladalo zakovico in vijak. Odkar pa je znanstveno dognano, da je obratna varnost zvarjenih delov ab-

Sl. 1.

solutna in da so zvarjene železne konstrukcije izredno lahke, je varjenje pri mnogih delih kar predpisano.

V rokodelskih in obrtniških obratih pa doslej električnega varjenja še ne poznamo. Kajti še ni dolgo, odkar je zgradila in-

Sl. 2.

dustrija prve majhne in cenene priprave za električno varjenje, ki naj bi odkrile obrtniku prednost tega sodobnega postopka. Ker se potrebe raznih obrtniških obratov v marsičem razlikujejo, so sestavili tehničar tri različne varilne priprave za neposredno priključitev na izmenični tok napetosti 230/380 voltov. Prva naprava sestoji iz prenosljivega transformatorja z učinkom 4 kilovatov, ki odda na sekundarni strani tok jakosti 25 do 135 amperjev. Zgrajena je za obrate, ki ne uporabljajo varjenja vzdržema. Druga naprava je prevozljiv transformator (gl. sl. 1) z učinkom 9 kilovatov pri jakosti toka 50 do 220 amperjev. Z njo so izvedljiva varenja pri instalacijah cevovodov, napravi kotlov, cevi, peči, grevcev na paro in toplo vodo, nosil-

cev itd. Tretja in poslednja priprava je zgrajena za najbolj splošno uporabo ter vsebuje deset kilovat, vrtilni motor (13,6 PS; gl. sl. 2.) za šest različnih napetosti od 110 do 500 voltov. Ker daje tok jakosti 50 do 300 amperjev, si bo kmalu vtrila pot v tovarne za stroje in mehanske priprave, v ladjedelnice in večje popraviljalnice.

(tma)

Malokomu je znano, da je kolinska voda važno izvozno blago Nemčije. Pravkar publicirani podatki nam namreč razodevajo, da je izvozila Nemčija lani 220 tisoč kilogramov kolinske vode v skupni vrednosti 16 milijonov dinarjev.

Na Donavi so izročili prometu prvi tisoč tonski motorni čoln. Doslej je znašala vsebnost največjih čolnov na Donavi le 600 ton.

V okvirju pomožnih del za odpravo krize v Zedinjenih državah bodo v Čebe, coobovem zalivu zgradili prvo obmorsko električno centralo, ki bo izrabljala nad 5 metrov veliko razliko, ki vlada tamkaj med plimo in oseko. Strokovnjaki pričakujejo, da bodo v prvi fazi izgradnje pridobili efekt 165.000 kilovatov. Celotni stroški naprave so predvideni na 36 milijonov dolarjev.

(tma)

PRAKTIČNE NOVOTE

Red v omari za moške obleke

Posestnica moža je njegova ovratnica. Po njenem blagu, njeni barvi in ravnanju z njo sklepajo na tvoj okus in tvoj čut za red. Okus se da individualno ceniti, negovanost ovratnice pa zavisi od načina, kako jo hraniš. Slika kaže prav tako mičen kakor praktičen obešalnik za ovratnice. Pritrđi se na

nostranost omarnih vrat z dvema majhnima vijakoma. Ovratnice obesiš nanj po vrsti, vsaka ima svoj kavelj, ki jih je dvanaest in ki jih nosija dve poniklani palici v dolžini 42 cm. Z enim samim pritiskom se dajo vsi kavlji odpreti in spet zapreti. Če položimo en kavelj na stran, store vsi ostali avtomatično isto. Če odpremo enega, se odprejo tudi vsi ostali in vse ovratnice so pripravljene za rabo. Vsaka ovratnica ima svoj prostor, nobena ne pritiska na drugo, z odprtega kavlija se dajo vzeti z enim prijemom. Mali aparat je nadalje poceni in bi ga morali imeti v vsaki omari moške obleke.

ČLOVEK IN DOM

BALKONSKE SVETILKE

Kako lep je naš balkon sedaj, ko se begonije in petunije zibljejo v poletnem vetru in pošilja sonce svoje kratke žarke naravnost na naše telo, ki je toplote potrebno! A kako lep je tudi zvečer, ko umira dan in nam je mogoče končno vzeti knjigo v roke in se polopiti v nov svet! Tedaj nam mora biti v pomoč svetilka, ki razširja mehko, a vendar jasno svetlobo.

Za mnoge namene zadostuje viseča svetilka, n. pr. iz pestro pobarvane kovine, ki visi na verižici. Če stoji miza na balkonu blizu stene, tedaj je nastenska svetilka najboljše, kar si moremo misliti. Rama iz kovnega železa, ki je zoper vlago lakirana, mori pravokotno od stene. Na njej visi svetilka isto tako iz kovnega železa.

V novejšem času vidimo tu in tam stoječe balkonske svetilke. Te utegnejo biti zelo mične. Noga naj bo n. pr. iz barvnega lesa, glava s svetilko naj bo zgoraj odprta in iz kovine, ki je zunanaj pobarvana, znotraj pa bleščava, da učinkuje kot reflektor. Nad svetilko mora biti še zaščitna streha zoper dež iz kovine, nosi naj jo šest žičnih opor.

Mala namizna svetilka pa je končno za solidne in skromne zahteve najbolj prava. Namizna svetilka za balkon seveda ne sme biti iz blaga, ki mu škoduje vsako vreme. Kovina in steklo sta najpripravnější tvorci. Oblike in načini izdelave so lahko kakršnikoli. Takšna svetilka je lahko n. pr.

globus, ki počiva na kovinskem ogrodju, ali pa si mislimo takšno, ki posnema prej opisano stoječo svetilko z odprto glavo in dežno streho. Seveda se je mogoče s to stvarno obliko tudi malo poigrati. Kaj smo videli zadnjič; vrč za pivo z ročajem, ki je bil na eno stran odprt, v njem pa je bila električna opalna žarnica! Ljudje imajo vse mogoče ideje!

m. a.

FILATELIJA

Novo abesinske znamke

Take so nove abesinske znamke, ki so jih izdali Italijani po prevzemu uprave v Etiopiji. Cesar Haile Selassie se je moral umakniti italijanskemu kralju.

HOČEŠ VIDETI, KAKO RASTE TRAVA?

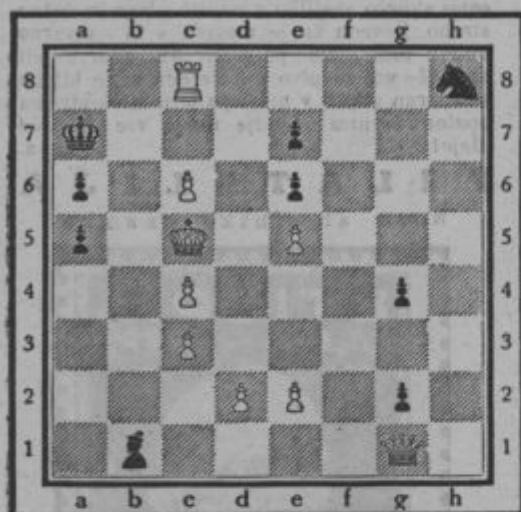
Pomešaj dobro, drobno vrtno prst s presejanim pepelom iz grahove ali fižolove slame, vsakega enak del, nato zamešaj v to

zemljo travno ali peteršiljevo seme, ki je bilo 24 ur namočeno v žganju. Malo gredo v zaboju, kakor kaže slika, namakaj z mlačno deževnico — in v četrty ure se bo pojavilo prvo zelenjel.

PROBLEM 163
E. Palkoska (1935)

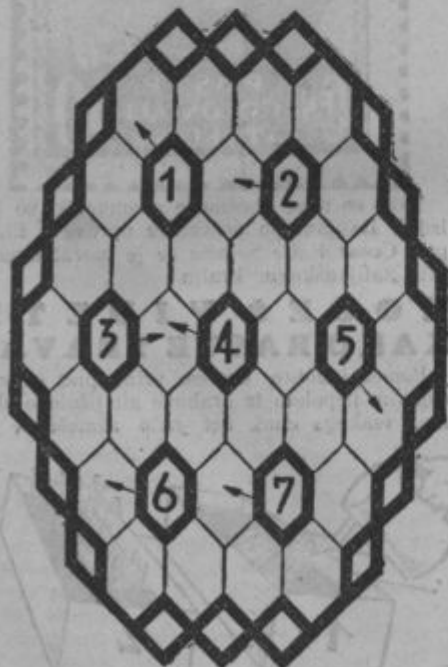
Mat v treh potezah

Rešitev problema 162

1. Tf7—f8!

UGANKA SATOVNICA

Crassus

V proste predele tega lika vstavi črke: a a a a d e e e e f g i i k k l l m m n n o o o r r r r t z z — tako da okoli vsake številke, začeniš pri strelici in nadaljuješ v smeri urnega kazalca, nastanejo besede naslednjega pomena: 1. fotografski aparat, 2. mesto v Italiji, 3. ameriški kmet, 4. rusko moško ime, 5. hranitelj, krušnik, 6. družina umetnikov in umetniških obrtnikov v Kranju.

Za pravilno rešitev razpisujemo (samo za naše naročnike) nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 23. t. m.

RESITEV VSTAVLJALNICE V ST. 23:

Fanté, Fleré, Farce, Flore, Finte; alali, Neron.

Pravilno in v pravem času so poslali rešitve: Milenko Klavara, Ernest Vargazon, Jak. Rupel, Matija Rode, Nikolaj Koritnik, vsi v Ljubljani. Joško Povh, Nelly Koštial, Marija Krajer, vsi v Novem mestu. Ivan Burdjan, Celje. Angelca Šarb, Gornji grad. Srečko Ogrizek, Ivan Vodopivec, Lud. Sijancec, vsi v Mariboru. Ciril Lendovšek Skofja Loka. Anton Habič, Bohinjska Bistrica. Josip Gorišek Tržič. Meta Rainer, Braslovče. Šol. uprav. Sv. Peter v Sav. dol. Fr. Vuga, Grobelno. Voj. Dekleva, Mila Jugovič, P. Jereb, vsi v Zagrebu. Zdr. Seručar, kap. I. kl. Mostar (izžreban za nagrado). Erna Zemlič, Koprivnica. Mar. Dirnbek, Sl. Pože. Joško Kert, Guča Gora. Vlasta Pertot, Ptuj in Manuel Skočir, Ljutomer.

ZA BISTRE GLAVE

238

Najdba

Štirje potovalci, neki trgovec, njegova hči, njiju služabnik in njegova žena so našli na poti mošnjo s 94 zlatniki in zapestnico. Služabnikova žena je prejela 4 zlatnike in zapestnico, na kar so si ostali razdelili ostanek tako-le: Trgovčeva hči je dobila 1 in polkrat toliko zlatnikov kakor sluga, trgovec pa 2 in polkrat toliko, kakor služabnik. Ko so dospeli v nako mesto, je služabnikova žena prodala zapestnico in je imela edaj pelino toliko gotovine kakor trgovec, dvakrat toliko kakor njegova hči in trikrat toliko kakor služabnik. Kako so si bili razdelili denar in koliko je prejela služabnikova žena za zapestnico?

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljena Din 5.—